

Sammanfattning och övergripande synpunkter

Länsstyrelsen är positiv till ambitionerna i Lidköpings hållbarhetsprogram och den utveckling som eftersträvas genom mål- och insatsområden. Hållbarhetsprogrammet är ett välformulerat strategiskt dokument som väl kopplar an till Agenda 2030s grundprinciper om odelbarhet och delaktighet. Nedan följer Länsstyrelsens viktigaste synpunkter att beakta i det fortsatta arbetet:

- Hållbarhetsprogrammets uppföljbarhet kan stärkas med avseende på definition av nyckeltal, mållår, utveckling av mål- och insatsområden och dess relation till andra planer, program och målsättningar.
- Det saknas genomgripande en diskussion om Lidköpings platsspecifika förutsättningar, så som närheten till Vänern, attraktionskraften i kulturmiljöer och kulturlandskap samt den höga andelen odlingsmark inom kommunen.
- Länsstyrelsen saknar hållbarhetsprogrammets koppling till miljökvalitetsmålen, vilka motsvarar den miljömässiga dimensionen av Agenda 2030.¹
- Länsstyrelsen anser att den kritiska frågan om minskad biologisk mångfald saknas i Lidköpings identifierade samhällsutmaningar och att denna bör läggas till.
- Hållbarhetsprogrammet behöver förtydligas utifrån nationella mål som särskilt berör den sociala hållbarheten och genomförandet av programmet behöver ske med särskild hänsyn till de människor som har sämst förutsättningar. Även kopplingen till barn och unga kan stärkas.
- Kommunens roll i den ordinarie myndighetsutövningen och ansvaret för det långsiktiga arbetet för invånarnas rätt till service, välfärd och omsorg behöver framgå i hållbarhetsprogrammet och vara en viktig del av Agenda 2030-arbetet.
- Lidköpings kommun har antagit elva av de 20 klimatlöften som ingår i *Klimat 2030 - Västra Götaland ställer om*, vilket är föredömligt. Vi hoppas att kommunen inför nästa års klimatlöften fortsätter sitt arbete och gör åtaganden även för åren 2022–2023. Att kommunen är del av Klimat 2030 bör nämnas i programmet.

¹ Ett illustrativt exempel finns på sidan 37 i denna vägledning, [Vägledning för lokalt arbete med miljömål och Agenda 2030. \(lansstyrelsen.se\)](#)

Synpunkter uppdelade efter avsnitt

Synpunkter från de inledande avsnitten Inledning, Agenda 2030, Programmets relation till annan styrning, Uppföljning och revidering, Så läses hållbarhetsprogrammet samt Samhällsutmaningar som drivkraft är skrivna i ett gemensamt avsnitt. Synpunkter på hållbarhetsprogrammets tre prioriterade områden är uppdelade utifrån programmets rubriker Sammanhållet och robust, Sunda livsvillkor samt Hållbar resursanvändning.

Inledning, läsangivelser, relation till annan styrning med mera

Det är positivt att kopplingen till målen i Agenda 2030 synliggörs i varje insatsområde. Hållbarhetsprogrammet kan stärkas ytterligare genom en analys av vilka globala mål som är särskilt relevanta för Lidköpings kontext. I avsnittet om Agenda 2030 finns det en beskrivning om att kommuner har en viktig roll i arbetet för de globala målen, och att kommuner har möjlighet att definiera och prioritera genomförandet utifrån sina egna förutsättningar och utmaningar, men det framgår inte om någon sådan analys genomförts i framtagandet av hållbarhetsprogrammet. För stöd i en sådan arbetsprocess kan exempelvis steg två i vägledningen Lokalt arbete med miljömål och Agenda 2030 användas.²

Länsstyrelsen anser att den kritiska frågan om minskad biologisk mångfald saknas i Lidköpings identifierade samhällsutmaningar och att denna bör läggas till. Kunskapsunderlag och en nationell utblick över hur andra kommuner hanterar frågan finns exempelvis i rapporten *Svenska kommuners arbete med biologisk mångfald (2021)*, vilken släpptes tidigare i våras.³

För att stärka hållbarhetsprogrammets uppföljbarhet kan det med fördel definieras målar för programmet som helhet samt för mål- och insatsområden. Det nämns även att det finns nyckeltal kopplat till varje målområde, men dessa går inte att finna i programmet idag. För stöd i arbetet med uppföljningsbarhet kan exempelvis steg tre i vägledningen Lokalt arbete med miljömål och Agenda 2030 användas.⁴ Länsstyrelsen föreslår även att vissa insatsområden kompletteras med ytterligare mål, aktiviteter och nyckeltal, se fortsatta kommentarer nedan.

Den strategiska ansatsen med hållbarhetsprogram, utmaningar, målområde, insatsområde och underliggande handlingsplaner är positiv och transparent. Hållbarhetsprogrammet kan förtydliga kopplingen mellan mål- och insatsområden samt nuvarande och tillkommande planer för att stärka helheten och förståelsen för vilket underlag som redan finns och vilket som är under utveckling.

Programmet säger under rubriken Samverkan: "Agenda 2030 bidrar till att understryka hur vår tids stora utmaningar hänger samman och måste lösas genom ett samlat grepp." Denna utgångspunkt skulle kunna genomsyra programmet tydligare genom att visa på hur olika insatser kan kopplas samman

² [Vägledning för lokalt arbete med miljömål och Agenda 2030. \(lansstyrelsen.se\)](https://www.lansstyrelsen.se/vagledning-for-lokalt-arbete-med-miljomal-och-agenda-2030)

³ [Svenska kommuners arbete med biologisk mångfald - En kartläggning - ISBN 978-91-620-6956-8. \(naturvardsverket.se\)](https://www.naturvardsverket.se/Svenska-kommuners-arbete-med-biologisk-mangfald-En-kartlaggning-ISBN-978-91-620-6956-8)

⁴ [Vägledning för lokalt arbete med miljömål och Agenda 2030. \(lansstyrelsen.se\)](https://www.lansstyrelsen.se/vagledning-for-lokalt-arbete-med-miljomal-och-agenda-2030)

och på så vis erhålla de önskade synergieffekterna mellan hållbarhetsdimensionerna. Nu hanteras många frågor för sig, trots att ambitionen är att följa de globala målens odelbarhet.

Avsnittet Hållbar utveckling i Lidköping kan med fördel förstärkas med en skrivning om den miljömässiga dimensionen och vad den innebär för kommunen samt hur den miljömässiga aspekten relaterar till de sociala delar som finns beskrivna, så som människors välmående samt välfärd.

Länsstyrelsen saknar även mål och insatsområden kopplat till dricksvattenförsörjning, avloppshantering och dagvattenhantering (VA-frågor). Vi saknar också mål för de vattenförekomster inom kommunen som inte når upp till god ekologisk eller god kemisk status enligt Vattendirektivet. I Vattenmyndighetens åtgärdsprogram finns åtgärder riktade till kommunerna, vilka skulle kunna nämnas i hållbarhetsprogrammet.

Lidköping är en kommun med ett stort och rikt kulturarv. Centrala staden, Läckö slott och flera andra platser utgör kulturmiljöer och kulturlandskap med betydande värden och mycket stor attraktionskraft. Mål 11 (Hållbara städer och samhällen) i Agenda 2030 innehåller delmål 11.4 (Skydda världens kultur- och naturarv). Av detta syns inte något i Lidköpings program. Länsstyrelsen uppmuntrar kommunen att arbeta in mål och insatsområden för ett proaktivt kulturmiljöarbete i hållbarhetsprogrammet.

Hållbarhetsprogrammet bör ha ett tydligare fokus på kommunens prioriteringar utifrån välfärdsuppdraget, att jämna ut skillnader i livsvillkor och att underlätta deltagandet. Detta framkommer bland annat i Mål 10.2 i Agenda 2030 där Sverige förpliktigar sig att: ”Till 2030 möjliggöra och verka för att alla människors, oavsett ålder, kön, funktionsnedsättning, ras, etnicitet, ursprung, religion eller ekonomisk eller annan ställning, blir inkluderade i det sociala, ekonomiska och politiska livet.”

Lidköping har identifierat barn och unga som ett fokusområde och länsstyrelsen föreslår att en del av programmets uppföljning inkluderar en utveckling av ett barn- och ungdomsråd. Kommunen har goda förutsättningar för att samråda med grupper såsom nationella minoriteter, barn och unga, personer med funktionsnedsättning, äldre samt personer som söker eller nyligen sökt asyl samt att utveckla arbetet med medborgardialoger.

Länsstyrelsen ser ett behov av att koppla hållbarhetsmål till de tre strategiska målen som nämns under avsnittet Kommunens vision, för att minska risken att målen styr mot en icke-hållbar utveckling och för att de tre strategiska målen ska ligga i linje med hållbarhetsprogrammets uttryckta ambitioner. Behovet av hållbarhetsmål gäller särskilt målet om att dubbla antalet besökare. Kvalitativa aspekter som de tre strategiska målen skulle kunna beröra är vad som avses med hållbar livskvalitet, vilken typ av (hållbara) jobb som kommunen vill profilera sig med samt vilken typ av (hållbara) resor som ska öka. Stöd i ett sådant arbetet finns t.ex. inom Klimat 2030s fokusområde Hållbara transporter och dess satsning ”Klimatsmarta möten och semestrar”.⁵

Genom att definiera samhällsutmaningar har Lidköping på ett bra sätt tagit sin utgångspunkt i lokala utmaningar och förutsättningar. Dock saknar

⁵ [Hållbara transporter | Klimat 2030](#)

länsstyrelsen en diskussion utifrån Lidköpings plats-specifika förutsättningar, så som närheten till Vänern samt den höga andelen odlingslandskap inom kommunen. Dessa två områden är särskilt viktiga utifrån ett klimatanpassningsperspektiv och de utmaningar som följer av ett förändrat klimat. Stöd i frågan om Vänern och framtida klimat finns exempelvis i rapporten *Sveriges stora sjöar idag och i framtiden Klimatets påverkan på Vänern, Vättern, Mälaren och Hjälmaren. Kunskapssammanställning februari (2018)*.⁶

Kommunen beskriver att hållbarhetsprogrammet ska fungera som ett paraply till andra program och planer där kommunen nämner några. Här vill Länsstyrelsen påtala vikten av att social hållbarhet inte försvinner, utifrån agendans mål om minskad ojämlikhet, och att folkhälsoarbetet och en uppföljning av mänskliga rättigheter finns med i ordinarie processer för styrning och ledning. I övergången till ett nytt program bör det göras en analys av att inte ordinarie processer går förlorade (något som agendan lägger en tung emfas på).

Utgångspunkten att hållbarhetsprogrammet ska fungera som ett paraply till andra program och planer är bra. I nuvarande form är det dock svårt att få en överblick över vilka program och planer som är viktiga för genomförandet av hållbarhetsprogrammet, både sådana som redan finns och sådana som planeras. En visualisering eller beskrivning av kopplingen till nuvarande och tillkommande planer och program skulle öka transparensen och uppföljningsbarheten.

Hållbarhetsprogrammets bärande begrepp samhällsutmaningar, prioriterade områden, tre strategiska mål, målområden och insatsområden är nära relaterade till varandra och kan med fördel visualiseras eller beskrivas gemensamt, i syfte att visa hur de hänger ihop.

Insatsområdena är ett bra steg för att gå från identifierade samhällsutmaningar till verklig handling. För att göra det ännu mer konkret ser länsstyrelsen att hållbarhetsprogrammet med fördel kan precisera vilka faktiska verktyg som kommunen har där insatsområdenas frågor kan eller ska fångas upp. Det kan exempelvis vara andra dokument och arbetsprocesser samt en beskrivning av vilka förvaltningar som ansvarar för olika frågor. En sådan sammanställning kan belysa nya områden för samverkan eller behov av nya underlag.

En av de bärande grundpelarna i Agenda 2030 är principen om respekt för de mänskliga rättigheterna och att ingen ska lämnas utanför. Insatsområdena kan med fördel utvecklas så att även dessa återspeglar Agendans princip om odelbarhet, dvs att insatsområdena i högre grad adresserar flera hållbarhetsområden. Exempel på sådana insatsområden är att använda naturbaserade lösningar för klimatanpassning av tätorten (berör exempelvis mål 11, 15, 6 och 3), hur man kan lokalisera mötesplatser för friluftslivet och samtidigt arbeta för integration (berör exempelvis mål 3, 15, 11) eller hur sjukvården kan ta hjälp av grönska för rehabilitering (berör exempelvis mål 15, 11 och 3)

Lidköping visar på insiktsfullhet avseende vikten av samverkan och hantering av målkonflikter. Länsstyrelsen vill påminna om att målkonflikter och hantering av dessa är ett område som kräver resurser, metoder och långsiktighet

⁶ [Microsoft Word - Kunskapssammanställning_20180204 \(smhi.se\)](https://www.smhi.se/kunskapssammanstallning/20180204)

och att det är fördelaktigt för programmets genomförande om det finns en plan och beredskap innan konflikten uppstår. Stöd för ett sådant arbete finns t.ex. i kapitel 1.6, Vägledning för lokalt arbete med miljömål och Agenda 2030⁷ samt i den digitala verktygslådan Dialog för naturvård⁸.

Det är positivt att Lidköping deltar i det regionala miljömålsarbetet genom åtaganden i nuvarande åtgärdsprogram. Åtgärdsprogrammet sträcker sig till 2021 och en revidering av programmet pågår under året. Länsstyrelsen välkomnar att Lidköpings kommun fortsätter delta i det regionala miljömålsarbetet genom nya åtaganden i det kommande programmet.

Länsstyrelsen saknar miljö kvalitetsmålen som en del i hållbarhetsprogrammet.

Sammanhållet och robust

Avsnittet Sammanhållet och robust är välskrivet och fångar de möjligheter och utmaningar som länsstyrelsen ser nationellt. Avsnittet kan stärkas genom att sätta texterna i ett tydligare lokalt perspektiv, dvs beskriva vad god livsmiljö, samhällets levande infrastruktur och klimatanpassning betyder för Lidköpings kommun.

Kommunen kunde på ett tydligare sätt beskriva hur de planerar att bemöta ett demokratiskt underskott, att öka invånarnas möjlighet till delaktighet och inflytande samt ett lyhört beslutsfattande.

Inledningsvis definierar Hållbarhetsprogrammet att "Barn- och ungdomsperspektivet ska vara centralt i arbetet med att uppnå målområdena (...)" och frågan är föredömligt hanterad i avsnittet Sunda livsvillkor. Dock saknas barn- och ungdomsperspektivet i detta avsnitt samt Hållbar resursanvändning. Frågor att beröra kan exempelvis vara vad som behöver göras för att skapa trygghet för barn och unga och vad som är en god livsmiljö för barn i olika åldrar.

Länsstyrelsen upplever en otydlighet avseende vad kommunen ämnar utveckla och åta sig inom avsnittets insatsområden. Skrivningarna kan skärpas. Länsstyrelsen föreslår uppföljning av samråd och medborgardialoger som insatsområde, eftersom ett syfte med programmet är att stärka delaktighet hos invånarna.

Med tanke på kommunens betydande kulturmiljövärden uppmuntras kommunen att även lyfta in kulturarvet i visioner, beskrivningar och mål/insatser. Genom en tidigare genomförd medborgardialog har kommunen själv fått återkopplingen att kulturmiljöerna är viktiga för invånarna. Ett medvetet och proaktivt kulturmiljöarbete – med synsättet "kulturmiljövärden som resurs i samhällsutvecklingen" kan bidra positivt på många olika sätt. Det kan främja god livsmiljö, politikområdet gestaltad livsmiljö, kulturmiljömålen, invånarnas identitetsskapande samt fungera som integrationsmotor.

⁷ [Vägledning för lokalt arbete med miljömål och Agenda 2030. \(lansstyrelsen.se\)](https://www.lansstyrelsen.se/vagledning-for-lokalt-arbete-med-miljomal-och-agenda-2030)

⁸ [Verktøygslåda Dialog för naturvård - Naturvårdsverket \(naturvardsverket.se\)](https://www.naturvardsverket.se/verktoygsladan/dialog-for-naturvard)

Sunda livsvillkor

Länsstyrelsen välkomnar att Lidköpings kommun på ett tydligt sätt lyfter fram att barn- och ungdomsperspektivet ska vara centralt i arbetet med att uppnå målområdena. Kommunen bör dock använda en skarpare skrivning utifrån regeringens nationella mål om barnets rättigheter, där målet är att barn ska respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande.

Länsstyrelsen saknar en tydligare koppling till regeringens nationella mål inom folkhälsa och mänskliga rättigheter, där det finns formuleringar som kan utgöra ett stöd i kommunens strävan mot ett mer jämlikt Lidköping. Områden som berörs är exempelvis barnets rättigheter, demokratipolitiken, mäns våld mot kvinnor, föräldrastöd, folkhälsa, funktionshinder- och politiken mot diskriminering. Stycket om ungdomars uppväxtvillkor kan förtydligas genom att ta sin utgångspunkt i det nationella målet för barnets rättigheter: ”Barn och unga ska respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande.”⁹

Den äldre generationen saknas i avsnittet och kan exempelvis följas upp genom indikatorn ”Att åldras med god livskvalitet”.

Kommunen nämner insatser i syfte att minska den psykiska ohälsan, vilket skulle kunna utökas till ett bredare ansats utifrån folkhälsa och rättigheter som även inkluderar samverkande variabler (utbildning, arbetslöshet, missbruk, psykisk ohälsa, ekonomiskt och demokratiskt utanförskap). Exempel på en sådan ansats är till exempel att skriva om att ”Stärka människors möjligheter till hälsosamma levnadsvanor” samt att ”Identifiera risk- och skyddsfaktorer för att förebygga ohälsa och främja hälsa”. Möjliga insatsområden kopplat till en sådan ansats kan då vara Alla föräldrar ska erbjudas föräldraskapsstöd under hela barnets uppväxt, Stärka det främjande och förebyggande arbetet med hälsosamma levnadsvanor samt Arbeta för att minska den psykiska ohälsan och det sociala utanförskapet

Det är positivt att hållbarhetsprogrammet har en hög ambition när det gäller att minimera halten hälso- och miljöskadliga ämnen. Det är dock svårt att veta vad insatsområdet ”Säkerställa samordnade insatser för att minska spridning och förekomst av skadliga ämnen i såväl inomhus- som utomhusmiljön” omfattar. Konkreta handlingsplaner bör därför kopplas till insatsområdet.

Några givna områden för att minska hälsoskador och förtida dödsfall som inte tas upp i programmet är åtgärder för att minska utsläpp till följd av vedeldning främst i mindre tätorter och vägtrafikens avgasutsläpp främst i större tätorter. Om denna typ av åtgärder redan finns i andra kommunala program bör det nämnas, eftersom det är ett folkhälsoproblem som i Sverige årligen orsakar cirka 3000 förtida dödsfall till följd av vägtrafikens utsläpp och cirka 900 förtida dödsfall på grund av vedeldning¹⁰. Naturvårdsverket har en vägledning om vedeldning som kan vara användbar i sammanhanget.¹¹

⁹ <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/barnets-rattigheter/mal-for-barnets-rattigheter/>

¹⁰ [Luftföroreningar och dess effekter - Naturvårdsverket \(naturvardsverket.se\)](https://naturvardsverket.se/luftforenningar-och-dess-effekter)

¹¹ [Regler och riktlinjer kring pannor, kaminer och annan eldningsutrustning - Naturvårdsverket \(naturvardsverket.se\)](https://naturvardsverket.se/regler-och-riktlinjer-kring-pannor-kaminer-och-annan-eldningsutrustning)

Hållbar resursanvändning

Det är positivt att hållbarhetsprogrammet har en hög ambition med nettonoll utsläpp av växthusgaser. Dock saknas målår för uppföljning.

Lidköpings kommun deltar i Klimat 2030 och har antagit elva klimatlöften och arbetar redan med fem, det vill säga totalt 16 av de 20 klimatlöften som ingår i Klimat 2030 - Västra Götaland ställer om. Det är mycket föredömligt, liksom att kommunen ingår i föreningen Klimatkommunerna. Vi hoppas att kommunen inför nästa års klimatlöften fortsätter sitt arbete och antar flertalet av löfena och gör åtaganden även för åren 2022–2023. Att kommunen är del av arbete i Klimat 2030 bör nämnas i programmet.

Som ett tillägg till avsnittet om cirkulär ekonomi hade det varit intressant med en kartläggning av de lokala förutsättningarna för omställning till cirkularitet, sett till de industrier, material- eller avfallsflöden som finns inom kommunen samt om det är några av dessa som kommunen vill satsa på att utforska vidare i omställningen till en cirkulär ekonomi. Stöd i arbetet med att ställa om till cirkulära affärsmodeller finns t.ex. genom Västra Götalandsregionens arbete med Kraftsamling cirkulära affärsmodeller.¹²

Eftersom det är beskrivet att hållbarhetsprogrammet ska utgöra ett paraply för övriga kommunala planer, som exempelvis kommunens avfallsplan, vore det bra om hållbarhetsprogrammet avspeglade målsättningar kring avfallshantering och att minska mängden avfall i kommunen.

De nämnda insatsområdena är viktiga. För området transporter bör skrivningarna skärpas så de bättre avspeglar den omställning av transportsektorn mot fossilfrihet som behövs. De tre benen som regeringen lyfter i den klimatpolitiska handlingsplanen är förnybara bränslen, ny teknik och ett mer transporteffektivt samhälle. Med ett transporteffektivt samhälle menas att användningen av energiintensiva trafikslag som personbil, lastbil och flyg minskar medan tåg, buss, cykel och gång ökar.

Avsnittet kan stärka kopplingen till den kommunala planeringen och de möjligheter som detta verktyg har. Att planera lokal bebyggelse på ett sätt som främjar kollektivtrafik, gång och cykel är ofta yt-, kostnads- och miljöeffektivt för att skapa hög tillgänglighet, i synnerhet i tätare stadsmiljöer. Åtgärder för ett transport-effektivt samhälle har också synergier i den sociala hållbarhetsdimensionen. Boendemiljön blir trivsammare när trafiken tar mindre plats i gaturummet, när bullret minskar och luftkvaliteten blir bättre. Vidare ökar tillgängligheten för dem som inte har bil, vilket är särskilt viktigt för barn och ungdomar, men även äldre. Transportmedel som kollektivtrafik, gång och cykel innebär också effektivt nyttjande av ytor och större möjligheter till klimatanpassning.

Inom fysisk planering behöver barns behov av resor och förflyttning få en större tyngd i och med att barnkonventionen blev lag 2020. Länsstyrelsen har uppmärksammat att det på flera platser i länet går en regional väg förbi en kommunal skola, vilket kan innebära att det inte är trafiksäkert för barnen att ta sig till skolan på egen hand. När barn och ungas behov tillgodoses i den byggda miljön, påverkas flera miljö kvalitetsmål positivt. Flera studier visar exempelvis på den positiva

¹² [Cirkulära affärsmodeller - Västra Götalandsregionen \(vgregion.se\)](https://www.vgregion.se/om-regionen/cirkulara-affarsmodeller)

korrelationen mellan vistelse i skog och mark och barnens mentala och fysiska utveckling.¹³

Det är svårt att bedöma om de nämnda insatsområden är tillräckliga för att nå nettonoll-utsläpp av växthusgaser, det beror på vilka handlingsplaner som kopplas till dem. Det behöver framgå om samtliga insatsområden kommer att få egna handlingsplaner med tidsatta åtgärder och om dessa kommer att följas upp.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av Katarina Parkkonen med handläggare Linda Danell som föredragande. I den slutgiltiga handläggningen har också Ingrid Guldbbrand deltagit.

I handläggningen i övrigt medverkade representanter från Naturavdelningen, Vattenavdelningen, Samhällsavdelningen, och Miljöskyddsavdelningen.

Katarina Parkkonen

Linda Danell

Detta beslut har bekräftats digitalt och saknar därför namnunderskrifter.

Så här hanterar Länsstyrelsen personuppgifter

Information om hur vi hanterar dessa finns på www.lansstyrelsen.se/data-skydd.

¹³ Se vidare: [Gestaltad trafikmiljö ur barnperspektivet \(lansstyrelsen.se\)](http://Gestaltad%20trafikmiljo%20ur%20barnperspektivet%20(lansstyrelsen.se)).